

DOI: 10.31651/2076-5908-2022-2-160-161

КОРНОВЕНКО Сергій Валерійович,
доктор історичних наук, професор, професор
кафедри археології та спеціальних галузей
історичної науки Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6268-2321>
e-mail: s-kornovenko@ukr.net

НАРИСИ ІСТОРІЇ ЛУГАНЩИНИ
(рецензія на рукопис книги Курило В., Набоки О., Забудкової О.
«Нариси історії Луганщини», 420 с.)

Луганщина – частина України, на якій, починаючи з 2014 року, точиться запеклий військовий конфлікт із Росією, що досяг свого апогею у першій половині 2022 року, коли край був окупований російськими військами. Сьогодні Збройні Сили України роблять спроби деокупації Луганщини, проте цей процес ще далекий до завершення і потребує значних людських та матеріальних ресурсів.

Не останню роль у тому, що Луганська область вже дев'ять років є об'єктом російських імперських зазіхань стало стійке хибне ідеологічне уявлення про вирішальну роль Росії у її цивілізаційному освоєнні, яке десятиріччями нав'язувалося радянською/російською історіографією. Історичне значення заселення краю українським козацьким населенням, починаючи з XVII ст., радянсько-російськими ідеологами голосливо визначалося, таким що не відіграло провідної ролі у його розвитку. До приходу в цей український край Російської імперії у другій половині XVIII ст. Луганщина безпідставно вважалася «Диким полем» – переважно незаселеним регіоном-прикордонням, в якому перетиналися інтереси Кримського ханства, Ногайської орди, різних козацьких анклавів та Московської держави. Українське козацтво (слобідське та запорізьке) радянсько-російськими ідеологами помилково зображувалося напівдиккою «варварською» силою, яке, хоча і зробило певний внесок у розвиток цих земель, але лише під егідою Росії.

У таких позбавлених наукового смислу ідеологічних концептах розглядався і подальший історичний розвиток краю, зокрема, період становлення тут індустріального виробництва наприкінці XVIII – першій половині XIX ст., головним фактором якого підкреслено вважався російський імперський вплив. Новації метрополії у цій царині подавалися ідеологами як «господарський прорив», про який було прийнято говорити лише позитивно, без критичного осмислення їх результатів. Не визнавалася участь у промисловому становленні Луганщини, як і усього Донбасу загалом, інших активних учасників, наприклад, іноземних підприємців, які були головними інвесторами у важку індустрію краю, засновниками провідних підприємств та поселень. Мова йде про такі флагмани, як Лисичанський содовий завод, Луганський паровозобудівний завод. Їхніми іноземними власниками було запроваджено нову етику відносин між комерсантами та робітниками, засновану на тому, що перші брали на себе великі соціальні зобов'язання щодо останніх. Ці факти, які йшли у розріз основним постулатам радянсько-російської ідеології, свідомо замовчувалися.

Усі вищезгадані викривлення історії, властиві російсько-радянській ідеології, робилися для того, щоб сильніше прив'язати Луганщину до метрополії, зробити її і «спірною землею» і одночасно плацдармом для подальшої експансії в Україну.

Зважаючи на це, актуальною і своєчасною є поява рукопису «Нариси історії Луганщини», підготовленого колективом провідних науковців-краєзнавців краю: Віталієм Курилом, Олександром Набокою та Ольгою Забудковою.

У фокусі наукової уваги авторів – комплексна історія сучасної Луганської області – невід’ємної частини України, зокрема історична роль українського населення в освоєнні краю у XVI – на початку XVII ст. У рукописі ґрунтовно і фахово розкрито особливості розвитку господарської системи Луганщини у ранньомодерну добу. З’ясовано специфіку аграрного розвитку, млинарства, гончарного, металургійного виробництва тощо. Авторами доведено, що власне українські поселенці сприяли формуванню у регіоні достатньо розвиненої господарчої системи, здобутками якої згодом активно користувалася Росія, силою нав’язуючи імперськість у другій половині XVIII ст.

У контексті історії України ранньомодерного часу дослідниками вивчено політичний і адміністративний лад, який сформувався на Луганщині за часів українського козацького освоєння краю. Ними докладно відтворено становлення його головних центрів – Старобільська, Новопскову, Сватового, Білокуракіно, Біловодська (Слобідська Україна), Малої Вергунки, Макарова Яру, Суходолу, Кам’яного Броду (Кальміуська паланка, Запорізької Січі) тощо.

Комплексним та системним є також висвітлення становлення індустріальної економіки Луганщини, зокрема у Лисичанську та Луганську. Авторами обґрунтовано, що хоча цей процес і був санкціонований російським урядом наприкінці XVIII ст., проте справжній імпульс він отримав у другій половині XIX – на початку XX ст., коли до нього долучилися західні (бельгійські, французькі, німецькі) підприємці. Їхніми зусиллями на Луганщині того час було створено найбільш ефективні такі промислові підприємства, як Лисичанський содовий завод (власник – Ернест Сольве) та Луганський паровозобудівний завод (власник – Густав Гартман).

Умотивованим є висловлене у рукописі припущення про те, що одним із негативних результатів імперського наступу Росії в Україні, зокрема на Луганщині, став етнічний конфлікт між українцями, прийшлими росіянами та донськими козаками. На резонну думку авторів, рельєфно він виявився у роки Української революції 1917 – 1921 рр.

Отже, рукопис книги «Нариси з історії Луганщини» В. С. Курила, О. В. Набоки та О. А. Забудкової є науково та суспільно-значущим. Є всі підстави рекомендувати його до друку. Воно істотно та посутньо розширює фахові уявлення про Луганщину як частину українських земель, спростовує ідеологічні наративи країни-агресора.

Одержано редакцією 24.11.2022
Прийнято до публікації 12.12.2022